

РЕГІОНАЛЬНІ ГРУПИ ВПЛИВУ: ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАТЕГІЙ ТА ПОЗИЦІЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Регіональні групи впливу (РГВ) – локальні спільноти, які претендують на представництво політичних інтересів місцевих еліт та соціальних груп. РГВ, як політичні суб'єкти, сформувались у процесі реалізації реформи децентралізації. Після місцевих виборів 2015 р. та 2020 р. вони зайняли ключові позиції в органах місцевого самоврядування (ОМС).

Позиція РГВ стала одним із важливих факторів ефективного опору російському вторгненню. Отримавши владу, вони об'єктивно не були зацікавлені у переході регіонів своєї активності під російський контроль. Значна частина РГВ, що до початку повномасштабного російського вторгнення позиціювали себе носіями пострадянської або проросійської ідентичності, у 2022 р. мобілізувались довкола українських національних та громадянських цінностей [1]. Така позиція РГВ повною мірою відповідала позиції українського суспільства. У липні 2022 р. 84,6 % громадян ідентифікували себе перш за все українцями [2]. Цей показник досягнув історичного максимуму, збільшившись із лютого 2022 р. на 20 %.

Ще однією важливою зміною в позиціюванні РГВ, що сталася у 2022 р., була «постановка на паузу» дискусії між регіонами та центром щодо умов завершення реформи децентралізації. Всі зусилля було спрямовано на опір агресору. Однак, починаючи з другої половини 2023 р., з'явилися ознаки того, що РГВ, не відмовляючись від пріоритету питань оборони, почали змінювати стратегії та позиціювання. Ці зміни обумовлені пошуком оптимальних моделей захисту своїх політичних інтересів як в умовах воєнного стану, так і в перспективі післявоєнного розвитку.

Ключові зміни в стратегіях та позиціюванні РГВ:

1. Поява елементів конкурентного позиціювання по відношенню до центру.

Дискусія на лінії «регіони – центр» відновилась восени 2023 р., після рішення про спрямування податку на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення військовослужбовців та правоохоронців із місцевих бюджетів до державного. Локальні еліти, включно з представниками регіональних груп, які інтегровані в «вертикаль центру», негативно оцінили таке рішення [3], хоча і вимушено сприйняли його.

РГВ розцінили це рішення не стільки проявом пошуку центральною владою оптимальних шляхів фінансування оборони, скільки ознакою наміру центру обмежити ресурсні та політичні можливості регіонів.

Ще однією точкою напруги стала конкуренція між військовими адміністраціями та ОМС. У першу чергу – в тих обласних центрах, у яких міські військові адміністрації перебрали на себе управління від обраних міських голів і/або ОМС (Херсон, Запоріжжя, Чернігів, Суми). Окремим прецедентом є ситуація у місті Києві, де, станом на жовтень 2024 р., працюють військова адміністрація та державна адміністрація. Представники ОМС та громадськості вважають, що військові адміністрації, діяльність яких не врегульована законом, створено, перш за все, для посилення позицій центру в регіонах [4].

Також зберігається високий потенціал дискусій, суперечностей та конкуренції між регіонами та центром довкола питання про завершення реформи децентралізації та

визначення статусу, функціоналу та повноважень інституту префектів [5]. РГВ не влаштовує ні остаточне завершення реформи, яке передбачає появу префектур, ні фактичний «демонтаж» децентралізації через посилення позицій військових адміністрацій.

2. Пошук стратегічного партнерства з соціальними групами, що з'явилися або суттєво розширились під час війни.

Перш за все, РГВ намагаються вибудувати стійку та системну комунікацію з військовими. Допомога ЗСУ стає максимально адресною та зосередженою на частинах, які фізично або юридично локалізовані в регіонах активності РГВ. Крім того, всі групи локальних еліт прагнуть максимальної публічності своєї допомоги ЗСУ. Такий підхід є елементом комунікації з громадою регіону.

Другою суспільною групою, пріоритетною для РГВ, є внутрішньо переміщені особи (ВПО). Розглядаючи цю групу як потенційних стабільних представників місцевої громади, РГВ прагнуть вибудувати з нею системну комунікацію. Групи, які представлені в ОМС чи інших органах влади, використовують в інформаційній політиці прийом персоніфікації, коли ті чи інші дії міської чи обласної влади пов'язуються з активністю голови ОВА, МВА, міського голови або іншого чиновника. Опозиційні РГВ, переважно, звертаються до інструментарію, який притаманний громадським організаціям, благодійним фондам, волонтерським ініціативам.

3. Наростання горизонтальної міжгрупової конкуренції на локальному рівні.

Починаючи з кінця 2023 р., у соціологічних опитуваннях часто досліджується ставлення громадян до ідеї проведення виборів під час або після закінчення війни. Попри відсутність виразного запиту на вибори (зокрема і місцеві) під час війни [6], РГВ у своїй діяльності поступово повертаються до логіки політичної конкуренції у регіонах активності. У 2024 р. у ряді регіонів спостерігаються конкурентні медійні кампанії. Наприклад, в Одеській [7] та Львівській областях [8]. Ці кампанії – відображення міжгрупової конкуренції на регіональному рівні.

Найчастіше, це конкуренція між групами, які контролюють посади міського голови обласного центру та глави обласної військової адміністрації. Однак, частково, це і прояв конкуренції між РГВ та центром. Адже предмет конкуренції – боротьба за політичні та електоральні позиції в боротьбі на виборах міського голови, незалежно від того, коли ці вибори відбудуться. Регіональні ЗМІ нерідко висловлюють припущення про те, що глава ОВА (представник центру) може скласти конкуренцію чинному міському голові (представнику локальних еліт) на наступних виборах.

Однак, і поза цим контекстом, тривалий період (близько двох років) відмови від локальної міжгрупової конкуренції призвів до критичного збільшення у регіональному порядку денному кількості нерозв'язаних конфліктів між РГВ. Звідси – вихід суперечностей у публічну площину. До всього, локальні еліти реагують на різного роду «сигнали» щодо планів проведення тих чи інших виборів [9].

Зміни в стратегіях та позиціюванні РГВ, які спостерігаються в другій половині 2024 р., свідчать, що ці неформалізовані політичні суб'єкти є стійкою формою самоорганізації локальних еліт. РГВ здатні до системної реакції на суспільно-політичні процеси та явища, настрої громадян, зовнішні та внутрішні впливи. Вони мають чіткі уявлення про власну суб'єктність і готові захищати свої позиції – як через діалог, так і через конкурентне вертикальне та горизонтальне позиціювання.

РГВ виступають головним претендентом на те, щоб відстоювати інтереси місцевого самоврядування у конкуренції з центральною владою. Однак, вони здатні до відповідальної реакції на виклики. В 2022 р. РГВ, у своїй переважній більшості, відмовились від пріоритетів локального порядку денного, зосередившись на опорі російській агресії. Однак, коли логіка воєнного стану, на їх думку, почала використовуватись центром для наступу на права самоврядування, РГВ позначили готовність не тільки до співпраці, а й до конкуренції з центральною владою. Саме тому знаходження стратегічного балансу між інтересами

центру і регіонів – одна з ключових умов збереження стійкості країни перед викликами тривалої російської агресії.

Список використаних джерел:

1. Горбач Д. Українська мапа ідентичностей під час війни: теза-антитеза-синтез? *Спільне*. 2022. 11 лип. URL: <https://commons.com.ua/uk/ukrainian-identity-map-wartime-thesis-antithesis-synthesis/>
2. Показники національно-громадянської української ідентичності. Київський міжнародний інститут соціології. 2022. 16 серп. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1131&page=1>
3. Козицький М. Доходи місцевих бюджетів скоротять на чверть. *Економічна правда*. 2023. 7 верес. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/7/704024/>
4. Загородній М. Військові адміністрації: повзуча централізація чи необхідний інструмент під час війни? *Дзеркало тижня*. 2023. 22 листоп. URL: <https://zn.ua/ukr/local-government/vijskovi-administratsiji-povzucha-tsentralizatsija-chi-neobkhidnij-instrument-pid-chas-vijni-.html>
5. Префекти. Загальна інформація. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/prefect>
6. Всеукраїнське опитування Міжнародного республіканського інституту (IRI): жовтень 2023. Соціологічна група «Рейтинг». 2023. 27 жовт. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/final-ukr-23-ns.pdf
7. В Одесі скоро з'являться рекламні борди з головою ОВА Кіпером: протистояння з Трухановим посилюється? *Думська*. 2024. 19 верес. URL: <https://dumskaya.net/news/v-odesse-skoro-rovyavvatsya-reklamnye-bordy-s-gla-186019/ua/>
8. Данилюк А. Журналісти проти вітряків. Як *zachid.net* забуває про журналістські стандарти? *LVIV.MEDIA*. 2024. 15 лют. URL: <https://lviv.media/analitika/85530-zhurnalisti-proti-vitryakiv-yak-zachidnet-zabuvaye-pro-zhurnalistiski-standarti/>
9. Стешенко А. Вибори у 2025-му? У владі обговорюють можливі сценарії. *LB.ua*. 2024. 3 жовт. URL: https://lb.ua/news/2024/10/03/637579_vibori_2025mu_vladi_obgovoryuyut.html